

„Zdolne dziecko to marzenie każdego rodzica.
Zdolne dziecko to duży kłopot nawet dla rodziców z tytułem naukowym.
Takie dziecko wymaga szczególnej uwagi ze strony rodziców i nauczycieli.
Co zrobić by nie przegapić talentu swego dziecka?
W jaki sposób pomóc mu rozwijać swoje uzdolnienia?”
Dawid Lewis

„Dziecko zdolne – jak je zrozumieć i jak z nim pracować?”

W edukacji często zwraca się dużą uwagę i obejmuje wsparciem dzieci, które mają różnego rodzaju trudności poznawcze czy emocjonalne. Nauczyciele mają wiele możliwości, aby pomóc dzieciom wyrównać różnego rodzaju braki. Nieco rzadziej zwraca się uwagę na dzieci, które z danym materiałem radzą sobie świetnie i nie wykazują potrzeby wsparcia w zakresie poznawczym. Pośród dzieci, które rozwijają się harmonijnie i wysoko funkcjonują poznawczo, znajduje się także grupa dzieci, które możemy określić mianem „uzdolnionych”.

W tradycyjnym ujęciu, zdolności rozumiane są jako „uzdolnienia poznawcze, zdolności umożliwiające szybkie uczenie się, pamiętanie i przetwarzanie wiedzy (Limont, 2002a, s.5). Bardzo długo panowało przekonanie, że dzieci zdolne, już przez sam fakt swoich zdolności są uprzywilejowane, dlatego nie ma takiej potrzeby, aby stwarzać im specjalne warunki do rozwoju. Dzieci te, dzięki posiadanym zdolnościom bez trudu poradzą sobie ze wszelkimi trudnościami (EiK, Sadzińska, 2009, s. 65).

Obecnie w wielu placówkach coraz częściej zwraca się uwagę na konieczność wsparcia dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych, z różnego rodzaju deficytami oraz ze szczególnymi uzdolnieniami. Zgadzać się ze słowami Ireny Borzym „Tylko wtedy traktujemy dzieci w sposób demokratyczny i zgodny z naturą równości, gdy zapewniamy każdemu dziecku optymalne warunki rozwoju, stosownie do jego indywidualności” (Borzym, 1979, s.206).

Teorie na temat zdolności u dzieci („uczniów”) wskazują różne przesłanki świadczące o posiadanych zdolnościach. W koncepcji J. Renzuliiego, osoba szczególnie uzdolniona, powinna posiadać trzy szczególne właściwości tj. ponadprzeciętne zdolności kierunkowe lub ogólne, zdolności twórcze oraz zaangażowanie w zadanie. (Eby, Smutny, 1998, Partyka 199). (Sławińska, 2005, s. 344).

Warto zaznaczyć, że dokonując podziału zdolności, można spotkać się z brakiem jednorodności.

Podstawowy podział zdolności w psychologii wyróżnia zdolności ogólne i specjalne.

Zdolności ogólne (globalne), ujawniają się we wszystkich rodzajach aktywności i zazwyczaj są utożsamiane z inteligencją. Natomiast zdolności specjalne (lokalne), wiążą się z zaangażowaniem funkcji specyficznych i ukazują się w jakimś ukierunkowanym rodzaju działalności, są charakterystyczne dla pewnych typów zadań (Bernacka, 2001, s.8).

Zdolności specjalne u dziecka w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym są szybko identyfikowane i najczęściej pielęgnowane zarówno przez rodziców, jak i nauczycieli. (...) W przedszkolach dzieci mają wiele okazji rozwijania i prezentowania swoich talentów.

Nieco inaczej jest z uzdolnieniami ogólnymi. Dziecko, które jest rozwinięte poznawczo, poza konkursami, w których bierze udział dzięki dobrej pamięci, nie ma już tak wielu szans na rozwijanie swoich możliwości (pod red. Limon, Cieślikowska, 2005, s.344). Sławińska, 2005, s.344).

Obecnie nauczyciele mają większe możliwości i uprawnienia w zakresie pracy z dzieckiem zdolnym. Poznając dzieci poprzez własne obserwacje, rozmowy z nimi i sporządzanie diagnoz, nauczyciele dowiadują się o zainteresowaniach oraz poznają uzdolnienia swoich wychowanków. Dzięki tym działaniom, można zaplanować wsparcie związane z rozwijaniem odkrytych zainteresowań czy talentów i skonstruować plan pracy z dzieckiem, by zorganizować zajęcia rozwijające jego zdolności (Kałubka – Korczak, 2011, s.6).

Celem wspierania rozwoju dzieci zdolnych jest stymulowanie ich twórczego myślenia przy jednoczesnym usprawnianiu akceptowanych społecznie kontaktów interpersonalnych. W realizacji tak określonego celu, ważną rolę odgrywają określone przez nauczyciela normy i zasady – umożliwiające twórcze myślenie i ekspresję. Określenie ich pozwala dzieciom na prawidłowy rozwój oraz daje poczucie bezpieczeństwa.

W czasie pracy z dzieckiem zdolnym warto jest stosować następujące zasady:

- Nie oceniamy (swoich ani cudzych pomysłów);
- Nie krytykujemy (siebie ani innych);
- Każdy pomysł uznajemy za dobry;
- Można nie brać udziału w ćwiczeniu;
- Nie krzywdzimy siebie nawzajem (ani słowem, ani fizycznie) (Wojna, Maksymowska, 1993, nr2).

U dzieci określanych „zdolnymi” często podczas obserwacji możemy dostrzec ich mądrość, kreatywność, bystrość myślenia, twórczość, motywację do wykonywania zadań, różne sukcesy, umiejętność szybkiego czytania. Często, charakteryzując dzieci zdolne dostrzegamy ich trudności tj. nieśmiałość, brak pokory, niechęć współpracy, nieposłuszeństwo, a nawet krnąbrność. Dopiero analiza tych wszystkich cech, pozwala dostrzec pełny obraz dziecka zdolnego – czyli osoby, która

wykazuje się ponadprzeciętną inteligencją, zdolnościami poznawczymi, twórczymi, ale także często wolniejszym rozwojem sfery emocjonalnej, społecznej, a czasem fizycznej.

Możemy zatem stwierdzić, że praca z dzieckiem zdolnym, niesie ze sobą dużo wyzwań. Należy pamiętać, by nie tylko pomóc dziecku rozwijać jego zdolności, ale także zwracać uwagę na te sfery, z którymi dziecko ma trudności i które wymagają dodatkowego wsparcia.

Propozycje organizacji pracy nauczyciela z dzieckiem zdolnym

Organizując pracę z dzieckiem zdolnym nauczyciel formułuje problem, który będzie istotą procesu dydaktyczno-wychowawczego. Kolejnym krokiem jest zorganizowanie grup, wskazujących na zdolności dzieci np.: dzieci zdolne muzycznie, tanecznie, plastycznie, konstrukcyjnie teatralnie czy literacko. Następnie aranżuje wspólne z dzieckiem przestrzeń, w której dziecko może wyrażać się twórczo lub bogacić swoje doświadczenia w zakresie aktualnych zainteresowań – tzw. kąciki aktywności, w których żaden mebel czy przedmiot nie jest przypadkowy. W takich kącikach jest możliwość np.: eksperymentowania, odkrywania i bogacenie wiedzy, czytania, malowania, słuchania i tworzenie muzyki, prowadzenia obserwacji przyrodniczych itp.. Działalność dziecka w kącikach aktywności jest związana z poznawaniem zasad, wg których należy postępować, aby swobodnie podejmować aktywność i zaspokoić swoje potrzeby poznawcze, intelektualne czy społeczne oraz mieć poczucie sprawstwa i świadomość odpowiedzialności za swoje działania.

Kąciki aktywności w miarę potrzeb i zainteresowań dzieci winny być modyfikowane, wzbogacane i uzupełniane, by dziecko mogło rozwiązywać coraz to nowe problemy.

Proponuje się, by dzieci działały pod opieką dydaktyczną nauczyciela wg następującej strategii postępowania:

1. Odkrycie i sformułowanie problemu.
2. Ekstrapolacja, czyli przeniesienie problemu na inną płaszczyznę percepcyjno – wyobrażeniową (inne treści, inne aktywności).
3. Relaksacja czyli wykorzystanie kluczowych treści w zabawie ruchowej (uczenie się poprzez ruch).
4. Egzemplifikacje dziecięce, czyli wykorzystanie zdobytej wiedzy i doświadczeń w działaniu praktycznym.
5. Ocena niewartościująca, czyli analiza z nauczycielem wyników pracy dziecka.(M. Kielar-Turska, Jak pomagać dziecku w poznawaniu świata str. 37-41).
6. Ukazanie dziecku perspektywy dalszego działania w zakresie rozwiązywanego problemu w przedszkolu i w domu.

Nauczyciel motywuje dzieci do aktywności poprzez organizowanie spotkań z ekspertami, konkursów, prezentacji wytworów, spotkań z dziećmi innych grup czy zaprzyjaźnionych przedszkoli oraz rodzicami.

Monika Majewska

Bibliografia:

Maria Kielar-Turska, „Jak pomagać dziecku w poznawaniu świata”

„Głos pedagogiczny”, nr 34, 2011 r., „Metody i techniki pracy z uczniem zdolnym”, Anna Kałuba – Korczak;

„Program wspierania rozwoju – założenia i realizacja” „Nowiny Psychologiczne” 1993, nr 2.

„Syntetyka i zdolności twórcze” Limont W.UMK, Toruń, 1994

Sławińska Małgorzata „Zdolności intelektualne jako zaniedbany obszar wczesnej edukacji”
[W:]Wybrane zagadnienia edukacji uczniów zdolnych tom III „Uczeń – Nauczyciel – Edukacja”, Impuls, Kraków, 2005, pod red. W. Limont, J. Cieślikowskiej